257.

257. Ενεπίγραφο σπηλαιόμορφο αναθηματικό ανάγλυφο με παράσταση Ερμή, Νυμφών, Πανός και Αχελώου

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (Γ 2009)
Προέλευση: σπήλαιο του Αρχέδημου (της Βάρης) Υμηττού
325–300 π.Χ.
Μάρμαρο, πιθανώς Υμηττού
Ελλιπές, συγκολλημένο και συμπληρωμένο. Λείπουν τμήματα των μορφών, του ενεπίγραφου κάτω τμήματος και του τένοντα γόμφωσης.
Ύψ. 0,68 (με τον τένοντα γόμφωσης). Πλ. 0,61. Πάχ. 0,12.

Η ειδυλλιακή σκηνή εκτυλίσσεται με φόντο το βραχώδες σπήλαιο: ο Ερμής, ως γυμνός νέος, με κηρύκειο στο δεξί και πιθανώς χλαμύδα στους ώμους, και οι τρεις Νύμφες, πιασμένες χέρι χέρι χορεύουν ανέμελα γύρω από χαμηλό λιθόκτιστο βωμό, στους ήχους της σύριγγας, που παίζει ο τραγοπόδαρος Πάνας, καθισμένος στην κορυφή της σπηλιάς. Οι τρεις νεάνιδες φορούν πέπλο με ζωσμένο απόπτυγμα, προβάλλουν το δεξιό σκέλος και οι ανεμίζουσες πτυχές στα σκέλη μαρτυρούν τον χορευτικό βηματισμό. Η τελευταία Νύμφη έχει το αριστερό χέρι λυγισμένο πίσω στην πλάτη. Ο ποτάμιος θεός Αχελώος με την ανθρωπόμορφη κεφαλή και το κέρας του ταύρου παρακολουθεί τη σκηνή στα δεξιά και τις θεϊκές μορφές πλαισιώνουν έξι κατσικάκια χαραγμένα στο σπηλαιώδες ανάγλυφο. *Νύφαι[ς] | οἵδ' ἀνέθεσαν·*(IG II², 4650). Κάτω από την ανάγλυφη παράσταση, έχουν χαραχθεί σε τρεις στήλες τα ονόματα δεκατριών (13) τουλάχιστον αναθετών, πιθανότατα αγροτών και κτηνοτρόφων ή ίσως και δούλων, των οποίων τα κοπάδια ξεδιψούσαν στο σπηλαιώδες καταφύγιο.

257. Inscribed cave-shaped votive relief depicting Hermes, Nymphs, Pan and Achelous

National Archaeological Museum (Γ 2009)
Provenance: Cave of Archedimos (Vari), Hymettus
325–300 BC
Marble, probably from Hymettos
Incomplete, reassembled from fragments, and remodeled in places. Parts of the figures, the inscribed lower part, and the fastening dowel are missing.
H. 0.68 (with the fastening dowel). W. 0.61. Th. 0.12.

The idyllic scene unfolds against the backdrop of the rocky cave. Hermes, as a naked youth with a caduceus in his right hand, probably has a chlamys on his shoulders. Three Nymphs holding hands dance carelessly around a low stone altar to the sounds of the syrinx (pan pipes), played by the goat-legged Pan, seated at the top of the cave. Each of the three young women wears a peplos with a belted apoptygma, while their projected right legs and fluttering folds emphasizing the dancing gait. The last Nymph has her left arm bent behind her back. The river god Achelous, with his anthropomorphic head and bull's horn, watches the scene from the right, and the divine figures are flanked by six baby goats carved into the cave relief. Below the inscription, *Νύφαι[ς] | οἵδ' ἀνέθεσαν·* (IG II², 4650), the names of at least thirteen dedicators, most likely farmers and shepherds, or perhaps slaves, whose flocks quenched their thirst in the cavernous shelter, are inscribed on three columns.

257.

Thallon 1903, 301–319, ιδίως 306–307, 312, αρ. III, πίν. V. Dunham 1903, 289–300, ιδίως 290–291, αρ. 3. Feubel 1935, XII, αρ. II 21, 38 (330–325 π.Χ.). Edwards 1985, 572–577, αρ. 40 (320–300 π.Χ.).

Οι κυκλικοί (ή *κύκλιοι*) χοροί των Νυμφών γύρω από βωμό, συνήθως με φορά προς τα αριστερά, με τον Ερμή —ως Νυμφαγέτη—, τον Πάνα και τον Αχελώο, αποτελούν δημοφιλές θέμα των αττικών αναθηματικών αναγλύφων του 4ου αι. π.Χ. και η εικονογραφία τους συνεχίζεται κατά την ελληνιστική και τη ρωμαϊκή περίοδο από τα νεοαττικά εργαστήρια. Οι Νύμφες και ο Αχελώος, ως θεότητες της φύσης, φύλακες του νερού των πηγών και κουροτρόφοι, μεριμνούν για την ανάπτυξη της βλάστησης και λατρεύονταν από τους αγρότες για την ευεργετική τους δράση στις καλλιέργειες. Ο Ερμής, ο οδηγός θεός των μεταβάσεων και των ορίων, μαζί με τον γιό του Πάνα θεωρούνταν προστάτες των ποιμένων και των κοπαδιών τους. Güntner 1994, 10, 124, A 38 (330–320 π.Χ.). Comella 2002, 138, 228, Vari 3. Isler 1970, 30, 124, αρ. 11 (335–320 π.Χ.). LIMC I.1, 1981, *Acheloos*, 12-36, αρ. 177 (H. P. Isler). Yioutsos 2011, 233–246. Γιούτσος 2012, 165, αρ. 28.

Το σπήλαιο του νυμφολήπτου Αρχέδημου στη Βάρη, όπου το πηγαίο ύδωρ αναβλύζει από τη γη, είχε διαμορφωθεί ως χώρος λατρείας των θεοτήτων της φύσης, με βωμό και λαξευμένες εσοχές όπου προσαρμόζονταν τα ανάγλυφα των Νυμφών με το βραχώδες πλαίσιο, υποβάλοντας στους πιστούς την αίσθηση της θρησκευτικής αντίληψης της ζωοδότρας φύσης με τους ήχους του νερού και την παρουσία των θεών. (Weller 1903, 263-288. Schörner & Goette 2004, 64-67, R3, πίν. 39,3, εικ. 4. Laferrière 2019, 185-216, ιδίως 215, εικ. 11).

Κ.Μ.

Thallon 1903, 301-319, especially 306-307, 312, n. III, pl. V. Dunham 1903, 289-300, especially 290-291, n. 3. Feubel 1935, XII, n. II 21, 38 (330-325 BC). Edwards 1985, 572-527, n. 40 (320-300 BC). The circular dances of Nymphs around an altar, usually facing left, with Hermes Nymphagetis (the one who leads Nymphs), Pan, and Achelous, are a popular theme of Attic votive reliefs of the 4th c. BC, and their iconography continues into the Hellenistic and Roman periods from the Neo-Attic workshops. The Nymphs and Achelous, as deities of nature, guardians of the water of springs and kourotrophoi (child nurturers), take care of the growth of vegetation and the upbringing of people and were worshipped by farmers for their beneficial action on crops. Hermes, the guarding god of transitions and boundaries, and his son Pan, were considered protectors of shepherds and their flocks. Güntner 1994, 10, 124, A 38 (330-320 BC). Comella 2002, 138, 228, Vari 3. Isler 1970, 30, 124 n. 11 (335-320 BC). LIMC I, 1981, entry Acheloos, 12-36, n. 177 (HP Isler), Yioutsos 2011, 233-246. Γιούτσος 2012, 165, n. 28

The cave of Nympholyptos or Archedemus in Vari, where spring water gushes from the earth, was created as a place of worship for the deities of nature. With an altar and carved recesses where the reliefs of the Nymphs were inserted into the rock, followers were in surroundings that emphasized the religious significance of life-giving nature, accompanied by the presence of the gods and the sounds of running water. Weller 1903, 263-288. Schörner-Goette 2004, 64-67, R3, pl. 39,3, fig. 4 (fourth quarter of the 4th c. BC). Laferrière 2019, 185-216, especially 215, fig. 11.

Κ.Μ.